

OGŁĘDZINY OSOBY RZECZY I ZWŁOK

OGŁĘDZINY OSOBY

Jest to czynność odnosząca się do żywego człowieka, może dotyczyć:

- Całego ciała,
- Części ciała,
- Garderoby.

1. Celem badań w obszarze oględzin osoby jest: 1. stwierdzenie śladów przestępstwa w tym obrażeń ciała, 2. niekiedy ocena zdrowia pod kątem możliwości uczestnictwa w czynnościach procesowych, 3. ocena sprawności fizycznej.

Oględziny osoby:

1. Oskarżony art. 74 § 2 pkt.1 k.p.k. § 3 (podejrzany).

2. Świadek art. 192 § 4 k.p.k.

3. Pokrzywdzony art. 192 § 1 k.p.k.

Art. 74 § 2 pkt. 2 zobowiązuje oskarżonego m. in. do poddania się pobraniu krwi, włosów, wydzielin z organizmu.

Art. 74 § 4 wskazuje na rozporządzenie z 23 lutego 2005 roku w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej.

Świadek może być poddany oględzinom ciała tylko dla celów dowodowych np. w celu sprawdzenia czy nie ma na ciele śladów zadrapania o których mówił w zeznaniach, pod warunkiem, że wyrazi na nie zgodę.

Obowiązki (większe) ma także **pokrzywdzony**, jest on zobligowany do poddania się oględzinom i badaniom jeśli karalność czynu zależy od jego zdrowia. Zwolnienie ze składania zeznań niweluje obowiązek oględzin i badań (art. 192§3 kpk), choć może mimo odmowy zeznawania wyrazić zgodę na wskazane czynności.

Badania podejrzanego:

- Oględziny zewnętrzne ciała,
- Wszystkie zaobserwowane ślady należy opisać w protokole, np. wyrwane włosy, zadrapania, zabrudzenia,
- Zabezpieczenie śladów biologicznych np. wyskrobiny z paznokci,
- Wyjaśnienia podejrzanego co do czasu i okoliczności powstania wszystkich śladów np. na ciele,
- Biegły ocenia czy stan zdrowia podejrzanego umożliwia umieszczenie w areszcie,
- Badania podejrzanego mogą także dotyczyć oceny jego zdolności do uczestnictwa w postępowaniu przygotowawczym, sądowym.

Należy także dodać regulację z art. 192a kpk.

Zgodnie z regulacją wprowadzono możliwość prowadzenia tzw. badań przesiewowych, które nie wymagają zgody osoby, której dotyczą i osoba jest obowiązana im się poddać.

Badanie pokrzywdzonego:

- Oględziny i badania uzupełnione ewentualnie badaniami laboratoryjnymi, konsultacjami ze specjalistami,
- Dostarczenie w razie potrzeby posiadanej dokumentacji lekarskiej,
- Biegły określa, czy nastąpiło: uszkodzenie ciała,

Rozstrój zdrowia, naruszenie funkcji i na jaki okres czasu. Skutki obrażeń mogą być ciężkie, średnio ciężkie, lekkie, następstwa mogą być trwałe lub przemijające.

OGŁĘDZINY RZECZY

Rzecz to każdy przedmiot mogący mieć znaczenie prawne, może być poddany oględzinom w ramach:

- Prowadzonych oględzin miejsca zdarzenia i być na tym miejscu ujawniony,
- oględzin przedmiotów ujawnionych przy osobie,
- Oględzin zwłok, ale nie samych zwłok tylko przedmiotów, które na nich się znajdują.

W oględzinach przedmiotów należy podać, dookreślić:

- Stan w jakim rzecz się znajduje,
- Warunki w jakich prowadzi się oględziny,
- Lokalizację przedmiotu,
- Miejsce gdzie została znaleziona,
- Właściwości grupowe,
- Oznaczenie identyfikacyjne jeśli posiada,
- Barwę tworzywa z jakiego została wykonana,
- Kształt,
- Sposób w jaki przedmiot został zabezpieczony.

Bardziej szczegółowych oględzin, badań może dokonać biegły.

Cele oględzin osób i rzeczy w zasadzie pokrywają się, są nimi:

- Identyfikacja (rzecz - określenie tworzywa z jakiego została wykonana),
- Właściwości,
- Zewnętrzne cechy (rzecz – gatunkowe),
- Cechy indywidualne,
- Ustalenie śladów związanych ze zdarzeniem, cechy szczególne np. szybkość samochodu,
- Ujawnienie zawartości np. co znajduje się w przedmiotach, kieszenie ubrań.

Oględziny zwłok

Kodeks Postępowania Karnego

Przedmiot oględzin określony w art. 209 k.p.k., nie mieści w kategoriach wymienionych w przepisach poprzedzających (art. 207 i 208 k.p.k.), przyczyną dokonania tej czynności jest podejrzenie spowodowania śmierci w wyniku przestępstwa. Oględziny i otwarcie zwłok przeprowadza się, jeżeli zachodzi podejrzenie przestępnego spowodowania śmierci i to nawet w sytuacji, gdy przyczyna śmierci wydawała się oczywista

Oględziny zwłok łączą dwa aspekty: badanie medyczno-sądowe i kryminalistyczne.

Pierwszy z nich ma na celu stwierdzenie zgonu i czasu śmierci, a następnie określenie jej przyczyny oraz mechanizmu powstania obrażeń.

Drugi natomiast sprowadza się do daktyloskopowania zwłok, ujawnienia i zabezpieczenia śladów, które pomogą w wyjaśnieniu przebiegu zdarzenia

Przepisy dotyczące oględzin zwłok są związane z wiadomościami o śmierci człowieka.

1. Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów, art. 9 ust.1 – śmierć człowieka.

W myśl tego przepisu pobranie komórek, tkanek lub narządów do przeszczepienia, jest dopuszczalne po stwierdzeniu trwałego nieodwracalnego ustania czynności mózgu (śmierci mózgu). Pobranie komórek, tkanek lub narządów do przeszczepienia, jest dopuszczalne po stwierdzeniu zgonu na skutek nieodwracalnego zatrzymania krążenia.

Szczegółowe kryteria i opis sposobu stwierdzenia śmierci mózgu oraz nieodwracalnego zatrzymania krążenia zdefiniowane są w załącznikach do obwieszczeń ministra zdrowia z 17 lipca 2007 oraz z 9 sierpnia 2010 r.

2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 3 sierpnia 1961 roku w sprawie stwierdzenia zgonu i jego przyczyn na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

art. 11 ust. 1 ustawy zgon i jego przyczyna powinny być ustalone przez lekarza, leczącego chorego w ostatniej chorobie. W razie niemożności dopełnienia wymogów tego przepisu, stwierdzenie zgonu i jego przyczyny powinno nastąpić w drodze oględzin, dokonywanych przez lekarza lub w razie braku przez inną osobę, powołaną do tej czynności przez właściwego starostę. Osoby te stwierdzają zgon i jego przyczyny w wydawanych w tym celu kartach zgonu (art. 11 ust. 4 cyt. ustawy).

3. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 roku w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi na podstawie ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych (pojęcie zwłok i szczątków ludzkich).

4. WYTYCZNE NR 3 KOMENDANTA GŁÓWNEGO POLICJI

z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów, § 54 i n.

5. Rekomendacja nr R(99) 3 Komitetu Rady Europy w sprawie harmonizacji przepisów dotyczących sądowo-lekarskich sekcji zwłok, przyjęta w dniu 2 lutego 1999 r. precyzuje, że w przypadkach, kiedy śmierć mogła nastąpić z przyczyn nienaturalnych, właściwy organ, przy udziale jednego lub więcej biegłych lekarzy, powinien zbadać miejsce zdarzenia, dokonać oględzin ciała oraz podjąć decyzję o tym, czy należy przeprowadzić sekcję zwłok

Zgodnie z rekomendacją, sekcje zwłok powinny być dokonane w przypadku wszelkich oczywistych lub podejrzanych nienaturalnych zgonów, nawet wówczas, gdy istnieje opóźnienie czasowe pomiędzy czynnikiem sprawczym a zgonem. Sekcje zwłok powinny być przeprowadzane w przypadku zabójstwa lub podejrzenia zabójstwa, nagłego, niespodziewanego zgonu, w tym nagłego zgonu noworodka, niemowlęcia lub małego dziecka, naruszenia praw człowieka przez stosowanie tortur lub innych form znęcania się pozostających w związku przyczynowym ze zgonem, samobójstwa lub podejrzenia samobójstwa, podejrzenia nieprawidłowego postępowania medycznego, wypadku komunikacyjnego, wypadku przy pracy, jak i wypadku w domu, choroby i zagrożenia

zawodowego, katastrofy technicznej lub klęski żywiołowej, śmierci osób zatrzymanych lub śmierci (wszystkie przypadki śmierci osób pozbawionych wolności, takie jak śmierć w szpitalach psychiatrycznych, w areszcie, więzieniu lub na posterunku policyjnym) lub śmierci związanej z działalnością policji lub wojska w sytuacji, kiedy śmierć następuje m.in. podczas demonstracji politycznych lub konfliktów militarnych oraz w przypadku zwłok niezidentyfikowanych lub zeszkieletowanych.

Oględziny zwłok są czynnością procesową, mogą być dokonane po wszczęciu śledztwa lub dochodzenia albo w ramach czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 1 k.p.k.).

Niedopuszczalne są w trybie czynności sprawdzających (*arg. ex* art. 307 § 2 k.p.k.). Z art. 209 § 2 k.p.k. wynika, że mogą być też dokonane w postępowaniu sądowym.

Oględziny zwłok (inspekcja) obejmują dokładne ich obejrzenie w celu określenia: ogólnej właściwości ciała, znamion śmierci, szczególnej właściwości ciała, np. głowy, kończyn, zmian chorobowych powłok skórnych, np. sinicy, obrzęku, zmian pourazowych powłok skórnych oraz obrażeń, np. rozmiarów otarć i sińców, kształtu i ich barwy, ewentualnie pobranie wycinków do badań histopatologicznych. Oględzin zwłok dokonuje się na miejscu ich znalezienia (art. 209 § 3 k.p.k.).

Czynności na miejscu znalezienia zwłok

1. Zabezpieczenie techniczne miejsca, pierwsze informacje o zdarzeniu.
2. Wezwanie lekarza (zgon przed przyjazdem karetki pogotowia).
3. Poinformowanie o zdarzeniu i sytuacji na miejscu zdarzenia prokuratora (działania dalsze w myśl np. art. 209 k.p.k.).
4. Prokurator na miejscu zdarzenia (choć nie zawsze).
5. Oględziny zwłok i miejsca ich znalezienia:

Pierwsze pytania i wstępne ustalenia:

- Jaka była przyczyna zgonu,
- Kiedy zgon nastąpił,
- Czy pokrzywdzony mógł samodzielnie dokonać czynności które doprowadziły go do zgonu (samobójstwo, nieszczęśliwy wypadek, śmierć naturalna),
- Czy na zwłokach i wokół nich widoczne są ślady walki,
- Gdzie znajduje się przedmiot za pomocą którego spowodowany został zgon, obrażenia.

Przy oględzinach zwłok trudno tworzyć uniwersalne katalogi czynności do wykonania. Jest to bardzo specyficzna czynność.

6. Wstępne określenie przyczyny śmierci – pozwala na ukierunkowanie poszukiwania śladów, dowodów w trakcie oględzin miejsca i zwłok (nie może to przyczynić się do

zbyt jednostronnego prowadzenia czynności zakładając mechanizm przyczyny zgonu i charakter zdarzenia).

7. Wg. wytycznych (§54 ust. 4 wytycznych z 2015 roku) w trakcie oględzin powinno się stwierdzić:

- Wczesne i późne znamiona śmierci,
- Reakcje tkanek w procesie ich obumierania,
- Obecność owadów,
- Obrażenia ze wskazaniem tych powstałych za życia i po śmierci.

Oględziny zwłok na miejscu ich znalezienia

1. Faza statyczna – dokładne obejrzenie zwłok, opisanie położenia z uwzględnieniem umieszczenia w terenie względem siebie części ciała. Na tej podstawie można wnioskować o:

- Charakterze zdarzenia, modus operandi sprawcy (np. specyficzne, rytualne, symboliczne ułożenie ciała może być traktowane jako podpis sprawcy).

2. Faza statyczna i dynamiczna – ustalenie w jakim ubraniu zostały znalezione zwłoki.

- na podstawie odzieży można także ustalić z pewnym prawdopodobieństwem czas zgonu. Jeśli ciało ubrane jest w kożuch lub kurtkę można przypuszczać, że śmierć nastąpiła zimą lub późną jesienią. Uwzględnić też należy w jakich warunkach żył pokrzywdzony.
- Powinno się ustalić, czy ujawnione na zwłokach obrażenia są w korelacji z uszkodzeniami odzieży.
- Oględziny odzieży na miejscu

- Opis miejsc znalezienia poszczególnych części garderoby np. opuszczone spodnie mogą świadczyć o przemocy seksualnej bądź wleczeniu przez sprawcę.
- Oględziny odzieży, ciała mogą dostarczyć danych, czy miejsce ujawnienia zwłok jest miejscem gdzie nastąpił zgon. Wnioskowanie na podstawie śladów ujawnionych w trakcie oględzin.

3. Faza dynamiczna – w miarę możliwości rozebranie zwłok (§ 54 ust. 6-9 wytycznych z 2015 roku). Odstąpienie od tej czynności może nastąpić tylko z ważnych powodów np. miejsce publiczne (nie jest to do końca zasadnym usprawiedliwieniem).

4. Opisanie w protokole obrażeń. Problem z opisaniem ran gdy na miejscu nie ma lekarza. Podobnie mogą wyglądać rany: szarpane, kęsane, darte, kłute, cięte, tłuczone.

Raną nazywamy przerwanie ciągłości powłok zewnętrznych organizmu (skóry, błon śluzowych, spojówek) na skutek urazu mechanicznego, termicznego lub chemicznego.

Rana kąsana – rana spowodowana ugryzieniem, ukąszeniem przez zwierzę (najczęściej dzikie).

Rana szarpana (darta) – rana powstająca w wyniku działania zakrzywionego narzędzia o tępej, kanciastej, zakrzywionej, często zardzewiałej i zabrudzonej krawędzi. Ma nieregularny kształt i poszarpane, nierówne brzegi.

Rana cięta jest to rana powstająca na skutek działania przedmiotów ostrych.

Rana kłuta charakteryzuje się bardzo małą powierzchnią widoczną na skórze i poważnymi nieraz uszkodzeniami wewnętrznymi ciała.

Rana tłuczona – jest to rana powstająca na skutek działania tępego narzędzia o znacznej powierzchni np. cegły, młota, godzącego prostopadle do powierzchni ciała z bardzo dużą siłą.

5. Opis ran pozwala także na wyciągnięcie wniosków co do motywacji sprawcy. Wygląd ran, ich liczba, umiejscowienie, siła z jaką zostały zadane to wartościowy materiał dla tworzenia profilu psychologicznego.

Więcej ciosów niż trzeba tzw. nadzabijanie, świadczy o gniewie i złości, które gromadziły się w napastniku.

Wiązanie ofiary przed śmiercią lub złamanie nogi aby osoba nie uciekła świadczy o chęci uzyskania kontroli nad ofiarą.

6. Faza dynamiczna – zabezpieczenie wszystkich śladów i dowodów znajdujących się na miejscu zdarzenia i także na zwłokach. Np. ślady biologiczne zza paznokci. Wyskrobiny, obcięcie paznokci, założenie papierowych toreb na dłonie.

7. Uwagę prokuratora powinny zwrócić również wszelkie zmiany na zwłokach, które mogą mieć związek ze zdarzeniem i sprawcą, np. symbole, napisy pozostawione na ciele.

Określenie czasu zgonu

Możliwe jest dzięki uwzględnieniu zabezpieczonych śladów na miejscu zdarzenia oraz okoliczności związanych z wczesnymi i późnymi znamionami śmierci, a także warunków w jakich znajdowały się zwłoki.

Wczesne znamiona śmierci:

- Plamy opadowe,
- Stężenie pośmiertne,
- Oziębienie powłok,
- Temperatura zwłok,
- Wysychanie.

Plamy opadowe – powstają na skutek ustania krążenia, proces ten może trwać już w czasie agonii i trwa dość długo. Obserwować można wtedy plamy opadowe zwane także różą cmentarną. Po 8 – 12 godzinach plamy nie przemieszczają się i nie ustępują.

Stężenie pośmiertne – usztywnienie mięśni, najwcześniej tych, które przed śmiercią najbardziej były obciążone pracą. 30 minut po zgonie stężenie mięśnia serca, godzina stężenie mięśni żuchwy. Stężenie postępuje z górnych kolejno w dolne części ciała. W takiej też kolejności ustępuje. 7 – 8 godzin stężenie jest rozwinięte.

Oziębienie powłok – na skutek zaprzestania produkcji ciepła przez organizm. Najszybciej wychładzają się nieosłonięte części ciała. Przyjmuje się, że temperatura spada średnio 1stopen na godzinę, choć są to dane uśrednione.

Wysychanie – polega na parowaniu wody ze zwłok przez najcieńsze lub uszkodzone miejsca na skórze. Dzięki wysychaniu dobrze są widoczne obrażenia w postaci otarcia naskórka gdyż wyraźnie ciemnieją.

Późne znamiona śmierci

Przeobrażenia pośmiertne – późne znamiona – choć niektóre rozpoczynają się już kilka godzin po śmierci.

Przeobrażenia o charakterze:

1. rozkładowym:

- autoliza,
- gnicie.

2. utrwalającym:

- Strupieszenie (mumifikacja),

- Przemiany woskowo – tłuszczowe,
- Przemiany torfowe.

Otwarcie zwłok

Otwarcie zwłok obejmuje co najmniej trzy główne jamy ciała: czaszka, klatka piersiowa, jama brzuszna. Zbadanie narządów i ustalenie przyczyny śmierci. Każdy przypadek wymaga wykonania pełnej sekcji zwłok.

Przebieg oględzin zwłok jest dokumentowany w protokole. Biegły sporządza opinię art. 200 kpk.

Literatura:

1. Podręczniki do kryminalistyki:

- J. Kasprzyk, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, Kryminalistyka. Zarys wykładu. Difini 2015.
- G. W. Kędzierscy, Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki, Szczytno 2011.

2. A. Gałęzka-Śliwa, Śmierć jako problem medyczo – kryminalistyczny, 2009.

3. K. Juszka, Analiza wpływu oględzin kryminalistycznych na wykrywalność sprawców zabójstw, 2013.

4. M. Całkiewicz, Oględziny zwłok i miejsca ich znalezienia, 2010.

5. K. Witkowska, Oględziny. Aspekty procesowe i kryminalistyczne, 2012.